

322(367)

D PRÁVNIKOV STÁTOV SLOVANSKÝCH
v BRATISLAVE DŇA 8-10-IX-1933

Dr. ILIJA A. PRŽIĆ

ODNOS CRKVE I DRŽAVE U SLOVENSKIM DRŽAVAMA

Le rapport de l'église et de l'Etat dans les Etats slaves

(Corapport présenté au Premier Congrès de juristes des
Etats slaves)

84488 *

BEOGRAD, 1933

7788
T. 410

Уредено у издању инстанције
1. јануар 1942 год.
Београд.

349

i

• ŠJAŽD PŘÁVNIKOV STÁTOV SLOVAŇSKÝCH
V BRATISLAVE DNA 8-10-IX - 1933

ПРАВОСУДЕ · PRAVOSUDJE

ЧАСОПИС ЗА СУДСКУ ПРАКСУ · ČASOPIS ZA SUDSKU PRAKSU

Godina II

Beograd, septembra 1933.

Broj 17 i 18

Dr. ILLJA A. PRŽIĆ

ODNOS CRKVE I DRŽAVE U SLOVENSKIM DRŽAVAMA

Le rapport de l'église et de l'Etat
dans les Etats slaves

(Corapport présenté au Premier Congrès de juristes des
Etats slaves)

(Poseban otisak iz „Pravosuda”)

32598

BEOGRAD, 1933
ŠTAMPARIJA Ž. MADŽAREVIĆ, CARA NIKOLE II 3., TELEFON 21.129

D-r Ilija A. Pržić, univerzitetski docent, Beograd.

ODNOS CRKVE I DRŽAVE U SLOVENSKIM DRŽAVAMA

(Koreferat za Prvi kongres pravnika slovenskih država u Bratislavi 8—10 septembra 1933 godine).

I.

Pitanje odnosa crkve prema državi javlja se kao proizvod istoriskog razvijanja raznih društvenih zajednica. Otuda se, po našem mišljenju, teško mogu postaviti opšta načela, koja bi se podjednako primenjivala u svima državama i u svako doba u pogledu odnosa crkve i države. I slovenske države, predstavljene preko svog pravnosti na ovom kongresu, razvijale su se svaka za sebe, te je u svakoj od njih odnos crkve i države drukčije uređen. Zajedničko svima slovenskim državama je samo jedno: one su sve, primivši hrišćanstvo, primile i hrišćanski moral, i cela današnja slovenska kultura stvorena je iz hrišćanskog morala. Međutim razvoj svakog slovenskog plemena kretao se potpuno samostalno, bez jačeg uticaja čak i susednih plemena jednog na drugog.

Južni Sloveni, Bugari i Srbi, pod uticajem Vizantije primili su istočno pravoslavlje, kome je takođe prišlo i najveće slovensko pleme, Rusi. Ostali Sloveni najčešće delom su prišli rimo-katoličkoj hrišćanskoj crkvi. Razvoj slovenskih plemena bio je vazda u najlepšoj vezi sa crkvom. Ovo se naročito jasno vidi kod pravoslavnih Slovensa, jer je rimo-katolička crkva, kao univerzalna, slabije uticala na obrazovanje nacionalne svesti pojedinih slovenskih naroda. Stvaranjem samostalnih slovenskih država u novije vreme, problem odnosa crkve i države raspravljen je u svakoj od njih na drugi način. Slovenske države na Balkanu, Srbija i Bugarska, bile su nastanjene skoro isključivo homogenim pravoslavnim stanovništvom. Kako je u samom stvaranju ovih država crkva igrala znatnu ulogu, više kao nacionalna nego kao verska zajednica, to se i ovaj odnos ogleda u Ustavima Srbije odnosno Bugarske, na taj način što je pravoslavna vera proglašena državnom (po čl. 3. Ustava Kraljevine Srbije, od 1903 god.: „Državna je vera u Srbiji istočno-pravoslavna”), odnosno gospodarećom (po čl. 37. bugarskog Ustava).

Slovenske države, stvorene posle Svetskog rata, takođe su uredile odnose između crkve i države, s obzirom na istoriski razvoj prilika u svakoj pojedinoj državi. Stanovništvo u Jugoslaviji, Čehoslovačkoj i Poljskoj nije u verskom pogledu onako homogeno, kao što je stanovništvo Bugarske ili predratne Sr-

bije. Otuda je u posleratnim ustavima slovenskih država uvedeno načelo ravnopravnosti vera. Jugoslovenski ustavi, kako onaj od 1921, tako i Ustav od 1931 godine proglašili su načelo: „Usvojene veroispovesti ravnopravne su pred zakonom i mogu svoj verozakon javno ispovedati“ (čl. 12. Ustava od 1921, i čl. 11. Ustava od 1931 godine). Čehoslovački Ustav takođe proglašava da su sve vere ravnopravne pred zakonom (čl. 124). Poljski pak Ustav, i ako sadrži odredbu o ravnopravnosti veroispovesti, dodaje da rimokatolička crkva „pošto je veroispovest pretežnog dela stanovništva, zauzima u državi prvenstveni položaj između drugih ravnopravnih ispovesti“ (čl. 114).

Prema tome, iz ustavnih odredaba slovenskih država o odnosu crkve i države, možemo da izvučemo zaključak da taj odnos nije isti u svima slovenskim državama. Jedne države (Jugoslavija i Čehoslovačka) proglašile su punu ravnopravnost svih veroispovesti (razume se, ograničivši tu ravnopravnost samo na priznanje veroispovesti, i predvidevši način priznanja veroispovesti od strane državnih vlasti), dok su druge države (Bugarska i Poljska) dale povlašćen položaj pojedinim crkvama: bugarski Ustav smatra pravoslavnu veru „gospodarećom“, poljski Ustav daje rimokatoličkoj crkvi „prvenstveni položaj“ između drugih ravnopravnih veroispovesti. — Kako bi promena sadašnjih ustavnih propisa pojedinih slovenskih država u pogledu odnosa crkve i države mogla nastupiti samo kao posledica bitne promene faktičkih odnosa u dotičnim državama — što se, po našem mišljenju ne može očekivati niti dogoditi u skoroj budućnosti, — to mi ne vidimo mogućnost donošenja jedne rezolucije, kojom bi pravnici slovenskih država odredili svoj stav po odnosu crkve i države u smislu jednoobraznog uređenja ovog odnosa u svima slovenskim državama.

II.

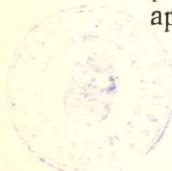
Ustavno načelo o ravnopravnosti svih veroispovesti, primijenjeno je u Jugoslaviji nizom zakona i uredaba o pojedinim verskim zajednicama. Osnovno načelo provedeno kroz ove zakone je da država priznaje svakoj od ovih verskih zajednica unutrašnju autonomiju, i poveravajući im izvesne funkcije, daje im punu zakonsku i izvesnu određenu novčanu potporu.

Od važnijih zakonskih propisa jugoslovenskog pozitivnog prava o uređenju pojedinih veroispovesti navodimo ove: a) pravoslavna crkva, kojoj pripada najveći deo stanovništva Kraljevine Jugoslavije, uredena je Zakonom o srpskoj pravoslavnoj crkvi od 8 novembra 1929 god., na osnovu koga je izdat Ustav srpske pravoslavne crkve od 16. novembra 1931. god. Sem toga, pojedina pitanja raspravljena su nizom zakona i uredaba (na pr. Zakon o izboru Patrijarha Srpske Pravoslavne Crkve od 6. aprila 1930. god., Uredba o prevodenju službenika pravoslavne

verske uprave u autonomnu [samoupravnu] službu Srpske Pravoslavne Crkve od 27 marta 1932 god. i t. d.). — b) Evangeličkih crkava uredena je Zakonom o evangeličko-hrišćanskim crkvama i o reformovanoj hrišćanskoj crkvi Kraljevine Jugoslavije od 16 aprila 1930 god., na osnovu koga su doneti: Ustav nemačke evangeličko-hrišćanske crkve augsburškog veroispovedanja u Kraljevini Jugoslaviji od 19 novembra 1930 god.; Ustav slovačke evangeličko-hrišćanske crkve augsburškog veroispovedanja Kraljevine Jugoslavije, od 24 juna 1932 god., i Ustav reformovane hrišćanske crkve Kraljevine Jugoslavije, objavljen 8 iuna 1933 godine. (Prema Uredbi o stalnoj godišnjoj državnoj pomoći evangeličko-hrišćanskim crkvama i reformovanoj hrišćanskoj crkvi Kraljevine Jugoslavije od 30 marta 1931 godine, godišnja pomoć države ovoj crkvi iznosi 1,444.000 dinara). — c) Islamska verska zajednica uredena je Zakonom o islamskoj verskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije od 31 januara 1930 godine, na osnovu koga je donesen Ustav islamske verske zajednice Kraljevine Jugoslavije od 9 jula 1930 god. i niz uredaba, naročito u pogledu šerijatskih sudova, za koje je osnovni Zakon o uređenju šerijatskih sudova i o šerijatskim sudijama, donesen 21 marta 1929 godine. (Prema Uredbi o stalnoj državnoj pomoći islamskoj verskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije, od 13 marta 1931 godine, godišnja pomoć države ovoj verskoj zajednici iznosi 15,101.202 dinara). — d) Jevrejska zajednica uredena je Zakonom o verskoj zajednici Jevreja u Kraljevini Jugoslaviji, od 14 decembra 1929 god. (Stalna godišnja pomoć ovoj verskoj zajednici odredena je Uredbom od 29 marta 1930 godine). — e) Iz ovog kratkog pregleda vidi se da od svih velikih verskih zajednica jedino rimokatolička veroispovest nije uredena u Jugoslaviji posebnim zakonom. To dolazi usled toga što se prethodno mora zaključiti Konkordat sa Svetom Stolicom u pogledu položaja rimo-katolika u Jugoslaviji. I ako postoje konkordati zaključeni pre ujedinjenja Jugoslavije, koji se i danas primjenjuju na onom pravnom području za koje su zaključeni (tako na primer konkordat Kraljevine Srbije sa Vatikanom od 24 avgusta 1914 god. primjenjuje se na teritoriju nekadašnje Kraljevine Srbije), jedinstveni konkordat koji bi se primenjivao na celokupnoj teritoriji Kraljevine Jugoslavije za sve rimokatolike, nije još zaključen. Otuda još jedino odnos rimokatoličke crkve i države nije jednoobrazno ureden u Kraljevini Jugoslaviji u pozitivnom pravu.

III.

Kao zaključak ovog kratkog pregleda pozitivnog prava slovenskih država u pogledu odnosa između crkve i države, smatramo da raznolikost ustavnih propisa po ovom pitanju ne dopušta mogućnost donošenja jedne rezolucije, kojom bi se pre-

poručilo jednoobrazno uređenje ovog pitanja u svima slovenskim državama.

Stoga smo slobodni da preporučimo Kongresu pravnika slovenskih država da usvoji sledeću

Rezoluciju:

Prvi kongres pravnika slovenskih država stoji na gledištu da odnos crkve prema državi treba da uredi svaka slovenska država prema svojim posebnim prilikama, obezbeđujući svakoj veroispovesti sloboden razvoj.

zad ovaj vodiljnik obvezati vođe država da
svaku crkvu i svaku vlast u svom području u svakih dijelova
ih im vlastiti može da sagradi načinjenim načinom ili omjer
njima da mogu proučiti svaki vlasti u svakom mjestu načinom

poručio jednotičarima, četvrtim dnešnje godine u svim vojnim
skim državama.

Stoga sam odredio da preporučim Kraljevini pravila o
vezbiči današnjeg dana i sledeću

Pravila o vezbiču

Pravila o vezbiču su predviđeni da se države stoli na svom
de adresatima, a u drugim državama da se uvede veza s
državama predstavnicima, a u drugim državama obvezujuće
vezbiču.

32588